

1600 Tilflytting til Stjørdalen

Det er et gjennomgående trekk at jo hardere en bygd hadde vært rammet av øde-legging i senmiddelalderen, desto større ble ekspansjonen på 15- og 1600-tallet, ganske enkelt fordi det var flest muligheter for å gå i gang med gjenrydding på slike steder

Ser en på hele Norge, fikk dette faktisk sitt klareste utslag nettopp i Stjørdalen, ikke bare som et resultat av pest og sykdom, men på grunn av stadig uro, krig, og ”pantsetting fra kongen”. Hvis en sammenligner tallet på bønder, som svarte noenlunde til tallet på bruk, i årene 1520 og 1657, først i den sentrale delen av bygda og så utover mot utkantene, viser det seg at den prosentvise stigningen var omtrent 20 i Stjørdal, 60 i Skatval, 150 i Lånke og 240 i Hegra. I den øverste delen av dalføre, Meråker, fantes det ingen gårder i hevd omkring 1520, og ingen bønder. I 1613 var det gjenryddet 10 ødegårder, og i 1657 var dette tallet femdoblet. Som nevnte, også i denne forbindelsen inntok Stjørdalsføre førsteplassen i landet – en posisjon befolkningen nok kunne ønske å ha vært for uten.

Dette er klare tall fremkommet gjennom dr.philos Rolf Fladby. Knapt noe annet viser bedre hvordan Stjørdalen har tatt landets byrder. Under Sjuårskrigen oppholdt det seg - og passerte – hele 7 ulike felttog. Da disse i stor grad var basert på selvtækt, ble det igjen befolkningen som måtte lide. Da marginalene fra før var små, sykdommene hyppige – ofte medbragt av innflyttere og soldater – måtte flere forlate sine karrige kår. Andre døde rett og slett ut.

Svartedauen gjorde naturligvis sitt, og det gikk mange generasjoner – trolig 200 år før befolkningen tok seg opp igjen i vårt dalføre. Det var faktisk talt igjen kun en liten kjerne i nedre delen av Stjørdalen. Skogen hadde grodd inn over gamle gårder. Svært få av plassene som lå øde i året 1430, 81 år etter Svartedauen, var bygd opp igjen. ”Liv og Lagnad” setter det hele så godt inn i en muntlig tradisjon: ”Oppe i dalen tala gamle folk aldri om Skatval. De sa ”ut på bøgden”. Kanskje dette er eit minne om den tida da det berre var på Skatval og nedre del av Værnes sogn at folk budde så tett at det var sammenhengende ”bøgd”.

Og opp i alt dette kom den nye adelen strømmende innover Trøndelag. Kongen i København hadde ved hjelp av ”lojale og makthungrige nyrike” (historien gjentar seg) klart å avsette den reelle og tradisjonelle adelen, som levde på sedvanerett og arv. Enevelde ble innført i 1660, og kongemakta omgav seg med en selvoppnevnt ny adel. Først hadde utlendingene flommet inn over bygdene etter reformasjonen i 1536 da vi ble et lydrike, og vårt embetsverk og våre geistlige ble erstattet med dansker og tyskere. Og så igjen, knapt 100 år deretter – strømmer de ”nyrike” inn over landet da kongen ikke hadde penger å betale med for deres tjenester, men grunnet

pantsetting måtte gi offiserer - og andre - gård og gods i Norge. En av disse, og som skulle prege Stjørdalen i siste halvdel av 1600-taller, var general von Schultz på Værnes.